

Zinātne tēvzemei

divdesmit gados

1918 — 1938

Rīgā 1938

Latvijas Universitāte

7. Ķīmijas tehnoloģija. Tikai daži gadu desmiti pagājuši kopš tā laika, kad tehnoloģija bija vēl tikai aprakstītāja zinātne, un ķīmijas tehnoloģija — empiriskā ceļā uzkrāto novērojumu, dažādu receptu un tīri praktisku darba metodu sakopojums. Atsevišķie rūpniecības uzņēmumi slēpa viens no otra šīs receptes un metodes, un tās tikai jau novecojušās un gādījuma rakstura datu veidā nokļuva visiem pieejamā literatūrā. Tagad gan vairs neviens nešaubas, ka tehnoloģija ir patstāvīga zinātnes disciplīna, un it īpaši ķīmijas tehnoloģijas nozarē liecīgā ķīmija veicinājusi teoretiskās ķīmijas attīstību ne mazākā mērā, kā tīri teoretiski pētījumi. Tāpēc arī redzam, ka zemēs, kur ķīmiskā rūpniecība augsti attīstīta, ar tehnoloģiskiem pētījumiem nodarbojas kā augstskolu un zinātnisko institutu laboratorijas, tā arī rūpniecības uzņēmumu laboratorijas un to uzturētie speciālie pētīšanas instituti. Šādas zinātnes un rūpniecības sekas ir rūpniecības uzplaukums un gandrīz ikdienas jauni atklājumi ķīmijas tehnoloģijā.

Saimnieciskie apstākļi Latvijā tās pirmos 20 pastāvēšanas gados varēja mūs tikai ļoti lēnām tuvināt atzīmētam stāvoklim. Pirmajos gados trūka pētīšanai piemērotu laboratoriju kā augstskolā, tā ārpus tās. Gandrīz nebija arī ķīmiskās rūpniecības tās šīsdienas izpratnē. Nākamā posmā sākās gan jau pētīšanas darbs Universitātes laboratorijās, tomēr bez ciešas saskarsmes ar rūpniecību, bet rūpniecība praktizēja modernā industrijā sen atmesto sistemu — iztikt fabrikā tikai ar techniķiem-praktiķiem, kas gan pārvalda aprobežotu, kaut kur iemācītu darba metodu skaitu, bet strādā bez elementārās laboratorijas kontroles un pilnīgi bez izredzēm pašiem izveidot kaut kādu jaunu metodi. Bet nemitīgs progress darba metodēs ir modernās rūpniecības zeltāšanas priekšnosacījums.

Nākamajā posmā daži progresīvākie uzņēmumi jau pārliecinās par fabrikas un zinātnes sastrādāšanas nepieciešamību un svētību, un Universitātes laboratoriju un dažu fabriku starpā sāk nodibināties reāli sakari. Vispirms tie izpaužas lielajā skaitā degvielu, izejvielu, starpproduktu un gatavo ražošanas produktu analīžu, ko Universitātes laboratorijas izdara fabrikām, bet tad fabrikas vienmēr biežāk sāk pieaicināt zinātniekus-technologus jaunu fabrikācijas metodu izstrādāšanai un dažādu praktisko jautājumu un sarežģījumu atrisināšanai.

Un visbeidzot, pašā pēdējā laikā, nodibinoties Latvijā jauniem, valsts atbalstītiem saimnieciskiem uzņēmumiem, kas uz-

